

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
Primljeno:	27.06.2023.		
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
01	1412		

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ**

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Vijeća Filološkog fakulteta broj: 5702, decembra 2021. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada *Trauma rasizma kao ponovno pisanje afroameričke istorije u romanima Voljena i Milosrđe Toni Morison* kandidatkinje Jovane Bošković (broj indeksa 13/20), Studijski program za engleski jezik i književnost, u sljedećem sastavu: prof. dr Aleksandra Nikčević Batričević, prof. dr Marija Krivokapić i prof. dr Saša Simović. Komisija Vijeću podnosi Izvještaj o ocjeni master rada.

IZVJEŠTAJ O OCJENI MASTER RADA

Master rad *Trauma rasizma kao ponovno pisanje afroameričke istorije u romanima Voljena i Milosrđe Toni Morison* napisan je na sedamdeset i dvije strane. Pored uvodnih napomena, radne biografije kandidatkinje, izjave o akademskoj čestitosti i izvoda rada sa ključnim riječima datim na crnogorskom i engleskom jeziku, slijede poglavlja koja čine osnovnu strukturu rada: *Uvod, Teorijsko metodološki okvir* (koji uključuje *Kratak pregled osnovnih teorijskih polazišta*), poglavlje *Toni Morison*, sa potpoglavljima *Toni Morison i rasizam* i *Toni Morison i pitanje roda*, potom poglavlje posvećeno romanu *Voljena*, sa potpoglavljima *Položaj afroameričke žene u rasističkom društvu*, *Rod i identitet* i *Literarizacija traume rasizma*. Slijedi poglavlje posvećeno romanu *Milosrđe*, sa potpoglavljima *Izloženost (afroameričke) žene ropstvu i rasizmu* i *Naratizacija traume i reinterpretacija prošlosti*, *Zaključak* i *Literatura (Primarna i Sekundarna)*.

Koncepcija rada

U uvodnom poglavlju ovoga rada fokus kandidatkinje je na tematskim, metodološkim i interpretativnim polazištima od kojih kandidatkinja započinje istraživanje djela afroameričke spisateljice Toni Morison, čija ličnost i književno djelo predstavljaju središte savremene književne Amerike. Kandidatkinja pravilno zapaža da je u pitanju književni korpus koji predstavlja neiscrpu inspiraciju brojnim istraživačima i istraživačicama koji u Morisoninom djelu pronalaze „vrhunac romanesknog istraživanja o crnačkom iskustvu“, ali i predstavu o globalnome svijetu i njegovim premisama, savremenom ali i onome koji odavno ne postoji i koji uključuje folklor i tradiciju koje na do sada neprevaziđen način u američkoj književnosti Morison sintetizuje sa magijskim realizmom. U ovome dijelu svoga rada kandidatkinja Bošković Morisonin opus naziva i afrocentričnim i predstavlja ga kao prostor koji je idealan za oblikovanje i predstavu crnačkog identiteta koji prati traumatičnost i svojim nas daljim iskazima priprema za ulazak u svijet njena dva romana koji su pomenuti u samom naslovu rada. Kandidatkinja nas takođe upoznaje sa teorijskim osnovama feminizma i ženskoga pisma kojima je vješto ovladala, o čemu svjedoče brojni primjeri iz teorijske i kritičke literature. Ovo poglavlje kandidatkinja zaključuje afirmacijom dekonstrukcije afroameričke istorije i ponovnog otkrivanja afroameričke književnosti, naglašavajući da je književni korpus Morisonove svakako središte iz kojeg pomenutu dekonstrukciju treba započeti.

U onome dijelu rada u kojem predstavlja teorijsko-metodološki okvir, kandidatkinja se poziva na poststrukturalističke i postmodernističke teorije kroz koje, uz pomoć termina kao što su centar i periferija, raščlanjuje pitanje potlačenosti, istorijsko-političkog pritiska i rase diskriminacije koje sagledava sa fona klase, rase i roda o kojima nam pripovjeda kroz predstavu pojedinačnih sudbina ljudi koji su živjeli i/ili preživjeli traumu rasizma, uz naglasak na ženskim životima o kojima piše oslanjajući se na Morisonin tekst ali svjesna spoznaje da bez poznavanja književnog stvaralaštva Filis Vitli, Zore Nil Herston, Elis Voker, Lusil Klifton, i značajnih afroameričkih književnih glasova, završetak ovoga istraživanja ne bi bio moguć.

U poglavljima pod naslovom *Toni Morison* i *Toni Morison i rasizam*, kandidatkinja Bošković oslanja svoje pisanje na autopoetičke iskaze ove književnice, uz poseban naglasak na govoru koji je Morison održala nakon što joj je uručena Nobelova nagrada za književnosti 1993. godine, i uz kratke napomene koje se odnose na razvoj njene karijere u kojima se pored književnog rada naglašavaju njena urednička postignuća i godine koje je u Random Housu provela, demarginalizujući kroz brojna izdanja afroameričkih autora, brojne književne glasove Afroamerikanaca i utičući na taj način na promjene u američkom književnom kanonu. Kandidatkinja obrazlaže poglavlje napisano o životu ove autorke riječima Felisiti Nusbaum koja navodi da „ono autobiografsko, tj. autofiktivno ima za zadatak da

uputi na društvenu stvarnost i probleme koji najčešće imaju političke fundamente“. Kandidatkinja se potom fokusira na prozu Toni Morison koju, kako navodi, karakteriše subverzivna autorska pozicija, podriivanje žanrovskih granica tradicionalnog romana, karakterizacija likova koja „ogoljava“ i suočavanje čitalačke publike i likova romana sa brojnim ranije skrivanim istinama u dugom procesu ponovne izgradnje identiteta koje je rasizam kao neizbježni dio identitetske priče obilježio. Kandidatkinja se potom fokusira na tematizaciju i naratizaciju traume koja je fizička, emotivna i mentalna, što je posebno naglašeno kroz primjere iz romana *Voljena* i *Milosrđe*.

U poglavlju posvećenom romanu *Voljena*, koji kandidatkinja naziva prelomnom tačkom Morisoninog osvješćivanja afroameričkog identitetskog pisanja, u kojem Morison do savršenstva dovodi brisanje granice između fikcije i faksije, te, kako to kandidatkinja Bošković navodi, nužnost reinterpretacije istorije i činjenicu da se u ovome romanu prošlost posmatra kao trauma koja zahtjeva zacjeljenje, u fokusu su likovi koje upoznajemo kroz intimnu i ogoljenu predstavu unutrašnjeg svijeta, bilo da je u pitanju glas, trag na leđima fizički zlostavljane ropkinje koja je središnja figura suočena sa ropstvom i njegovim posljedicama i koja svoju priču pripovjeda varijantom magijskoga realizma koji je, kao što je već navedeno, dominantan narativni metod ove američke književnice. O literarizaciji traume rasizma Bošković piše oslanjajući se u teorijskom smislu na djela Ketii Karut, Čarlsa Selfridža i drugih istaknutih teoretičara čije tekstove vješto upliće u Morisonin tekst, iskazujući i na taj način svoju istraživačku zrelost.

Slijedi poglavlje posvećeno romanu *Milosrđe* kojim je, kako to navodi kandidatkinja, Morison pomjerila granice recepcije ženskoga pisma, tema koje su smatrane subverzivnim i provokativnim, u kojima prikriveno iskustvo i otkrivanje skrivane strane istorije oblikuju Morisoninu naraciju kroz surovu pripovijest o tragičnim sudbinama. U stalnom su preplitanju u ovome tekstu sadašnjost i prošlost, dobro i loše, periferija i središte, čije nam preispitivanje pomaže da sagledamo autentičnost Morisoninih reakcija na pitanja porodičnih, robovlasničkih i rodničkih odnosa u kolonijalnom vremenu američke istorije. Kako bi ilustrovala napisano, Morison se kreće kroz odnose likova u romanu, odnose koje kandidatkinja naziva bazičnim i arhetipskim ako se sagledaju kroz ulazak u dublju semantiku jezika. Kandidatkinja vješto ilustruje svoj tekst primjerima iz romana koje karakterišu nagli prelazi i kontrasti, groteskne situacije, opis karakteristika pripadnika zajednice u kojoj trauma ne zaobilazi njene marginalizovane članove dok smrt oslobađa traumatske impulse.

U zaključku master rada kandidatkinja sumira svoje nalaze o traumi kao etičkoj i psihološkoj kategoriji koju Morison pretvara u literarnu temu izbjegavajući eksplicitnost u njenome pominjanju. Ona je transformiše u tok teksta i dominantno stanje svojih junaka i junakinja i estetski doživljaj jednoga dijela kolonijalnog svijeta u kojem se opisuju iskustvo nacije, identitet, rod, institucionalizacija robovlasničke strukture koja je tokom daljeg razvoja života na sjevernoameričkom kontinentu postala problem koji je nerijetko bio književno artikulisan.

Literatura sadrži ukupno 60 referenci koje su korištene u radu.

Metode i predmet istraživanja

U svome radu kandidatkinja Bošković se koristi različitim metodama nauke o književnosti i humanističkih nauka. Hipoteza u ovom radu izgrađena je oslanjanjem na rad istraživača iz oblasti američkih i afroameričkih studija, kao i studija traume. Kandidatkinja deduktivnom metodom i na sistematičan način izgrađuje grupe naučnog saznanja u kojima istraživačkim postupcima ispituje primarne i sekundarne izvore, biografska dokumenta, autopoeitičke napise i izvodi zaključke o različitostima pripadnika jedne nacije, ali i o onome što ih spaja, kao što je osjećaj ranjenosti i traume koji obilježavaju junake romana Toni Morison, poput tragova biča na leđima Sete, glavne junakinje romana *Voljena*. Analizom primarnog teksta, tj. njegovim pomnim čitanjem, kandidatkinja izdvaja ključne teme kao što su rasna diskriminacija, sknavljenje crnog ženskog tijela i ženskog tijela uopšte, različite faze u izgradnji identiteta i intenzitet traumatičnosti kao i književno-istorijski kontekst pomenutih pojmova, što je uvodi u analizu interdisciplinarnog tipa. Kandidatkinja se koristi i kvalitativnom metodom mapirajući na taj način ideološke stavove Toni Morison, što je dovodi do zahtjevnije prekretnice za koju je neophodno već pomenuto interdisciplinarno čitanje književnog teksta u kojem su ključne riječi feminizam, žensko pismo, rod, rasa i klasa.

Koristeći se strukturnom analizom, kandidatkinja zaključuje da „tematski izbori određuju estetske“, što je u kompletnom opusu Toni Morison primjetno na samom početku njenoga stvaralaštva kroz pripovijedanje o duhovnosti Afroamerikanaca sa sjevernoameričkog kontinenta, neizbježnosti prisustva mita i legendi u svakodnevnom životu, što je detaljno analizirano kroz primjer, između ostalog, Morisoninog govora nakon uručjenja Nobelove nagrade za književnost. Morisonino rekreiranje prošlosti sopstvenoga naroda, prevazilazi moć mapiranja i jednostavne analize. Ipak, kandidatkinja uspijeva da predstavi čitaocu kako romani Toni Morison mogu poslužiti kao enciklopedija koju možemo pratiti u rekreiranju kolonijalnih slika (kroz karakterizaciju likova, njihovu verbalnu i neverbalnu predstavu, ponavljanje rečeničkih shema i rekreiranje ritma epohe). Komparativnom metodom kandidatkinja nam omogućava da uporedimo stavove kritičara u odnosu na postavljena pitanja.

Istraživačka pitanja

Kandidatkinja polazi od pretpostavke pojedinih istraživača o važnosti iskustva rasne diskriminacije u životu likova koji bitišu u književnom stvaralaštvu Toni Morison i od činjenice da taj aspekt njene poetike dobija najeksplicitniji iskaz u romanima *Voljena* i *Milosrđe*, predstavljajući tako važan segment narativa o viševjekovnoj marginalizaciji Afroamerikanaca na sjevernoameričkom kontinentu i institucionalizaciji ropstva. Kandidatkinja zaključuje da je jedan od najznačajnijih ciljeva Morisoninog pripovjedačkog postupka stalno ukazivanje na pomenuta pitanja i iznalaženje novih načina na koje se pomenuta pitanja u estetskom smislu mogu iskazati.

Zaključci i naučni doprinos

Master rad *Trauma rasizma kao ponovno pisanje afroameričke istorije u romanima Voljena i Milosrđe Toni Morison* kandidatkinje Jovane Bošković potvrđuje postavljene hipoteze i doprinosi kritičkom čitanju proze Toni Morison. Kandidatkinja je detaljno predstavila rezultate istraživanja i ukazala na značaj proučavanja traume u cilju spoznaje novih segmenata u tumačenju Morsoninih romana. Uviđamo da je ovaj master rad baziran na pomnoj analizi dosadašnjih kritičkih stavova i zaključaka, naučnoj sistematizaciji dosadašnjih istraživanja i da predstavlja inovativan i sveobuhvatan uvid u poetiku Toni Morison.

Verujemo da će master rad *Trauma rasizma kao ponovno pisanje afroameričke istorije u romanima Voljena i Milosrđe Toni Morison* kandidatkinje Jovane Bošković inspirisati interesovanje istraživača za dalje istraživanje Morisoninog djela, obogatiti kritički korpus i tako doprinijeti razvoju amerikanistike.

Komisija predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati izvještaj o master radu kandidatkinje Jovane Bošković i da odobri javnu odbranu njenog master rada.

KOMISIJA

prof. dr Marija Krivokapić, predsjednica komisije

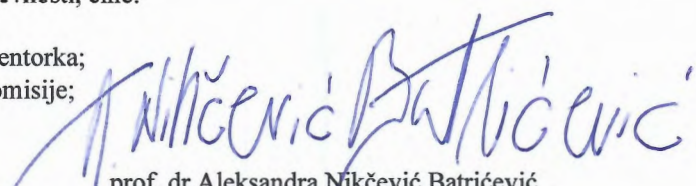
prof. dr Aleksandra Nikčević Batricević, mentorka

prof. dr Saša Simović, članica komisije

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
NIKŠIĆ
VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA**

Predlažem da Komisiju za odbranu master rada *Trauma rasizma kao ponovno pisanje afroameričke istorije u romanima Voljena i Milosrđe Toni Morison* kandidatkinje Jovane Bošković (broj indeksa 13/20), Studijski program za engleski jezik i književnost, smjer: Nauka o književnosti, čine:

- prof. dr Aleksandra Nikčević Batrićević, mentorka;
- prof. dr Marija Krivokapić, predsjednica komisije;
- prof. dr Saša Simović, članica komisije

prof. dr Aleksandra Nikčević Batrićević
Studijski program za engleski jezik i književnost